

Velikosti iontů

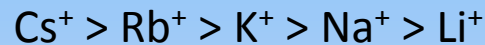
- při tvorbě iontu z prvku dochází ke změně objemu (poloměru) částic (atom vs ion)

1) **Náboj iontu** (mnohem výraznější než např. vliv atomového čísla): H^- 154 pm, H 29 pm

2) **Kationty** vždy **menší** než odpovídající atomy - přebytek kladného náboje jádra stahuje elektrony blíže k jádru)

3) **Anionty** vždy **větší** - zvýšená repulze většího počtu elektronů

4) **Elektronové konfigurace** - u podobné konfigurace vzrůstá poloměr s rostoucím hlavním kvantovým číslem (resp. Z):

5) Tvoří-li atom více kationtů, je **ion s největším nábojem nejmenší** ($Fe^{2+} > Fe^{3+}$)

6) Poloměry kationtů přechodných prvků (obsahují d-orbitaly) s rostoucím Z se zvyšují jen nevýrazně

7) **Lanthanoidová kontrakce** – se zvyšujícím se Z, se poloměry mírně zmenšují – f-orbitaly vnitřní, růst kladného náboje jader

Fajansova pravidla

- určování **stability** (hypotetických) **iontů** a následně podílu iontového charakteru v kovalentní vazbě (resp. nekovalentního charakteru v iontové vazbě)
- stabilita (volných) iontů je závislá na několika faktorech:

1) Velikost náboje - ionty - anionty i kationty – **malý náboj = stabilnější**

1) Velikost iontu – **kation - velký** poloměr = **stabilnější**
- **anion - malý** poloměr = **stabilnější**

3) Elektronová konfigurace – některé elektronové konfigurace jsou stabilnější:

I) $ns^2 np^6$ (**oktet**)

II) $ns^2 np^6 nd^{10}$ (osmnáctka)

III) $ns^2 np^6 nd^{10} (n+1)s^2$ (dvacítká)

IV) nd^x (neúplně obsazené d-orbitaly)

(zejména pro přechodné a post-přechodné prvky – v případě podobného náboje a velikosti)

Polarizační síla kationtů (nestabilní kation má velkou polarizační sílu, deformuje elektronový obal aniontu)

- roste s klesajícím poloměrem ($\text{Cs}^+ < \text{Rb}^+ < \text{K}^+ < \text{Na}^+ < \text{Li}^+$)
- roste se vzrůstajícím nábojem ($\text{Na}^+ < \text{Mg}^{2+} < \text{Al}^{3+} < \text{Si}^{4+}$, $\text{Fe}^{2+} < \text{Fe}^{3+}$)
- roste s nestabilitou konfigurace ($\text{Ca}^{2+} < \text{Cu}^{2+}$)

Polarizovatelnost aniontů (nestabilní anion je snadno polarizovatelný, deformovatelný)

- roste s rostoucím poloměrem ($\text{F}^- < \text{Cl}^- < \text{Br}^- < \text{I}^-$)
- roste se vzrůstajícím nábojem ($\text{Cl}^- < \text{S}^{2-} < \text{P}^{3-} < \text{Si}^{4-}$)
- dispozice ke **kovalentním** interakcím **roste se vzrůstající polarizační silou** kationtu a/nebo **polarizovatelností** aniontu
- s **klesající stabilitou iontů**, tj. se vzrůstající polarizační silou kationtu a polarizovatelností aniontu (s rostoucím kovalentním charakterem), **roste míra hydratace a hydrolýzy**
- s **rostoucím iontovým charakterem** vazby se **zpravidla mění fyzikální vlastnosti**: roste teplota tání a varu, roste rozpustnost ve vodě, klesá rozpustnost v nepolárních rozpouštědlech...

(srov. SiO_2 , t.t. = 1710 °C, kovalentní prostorová struktura vs KCl t.t. = 770 °C)

(srov. síla kyselin HF – HI, TDM - enthalpie rozpouštění, entropie, větší síla vazby v HF)

Rozhodněte a zdůvodněte, ve které z následujících sloučenin bude mít vazba kov-
nekov **kovalentnější** charakter.

- a) FeCl_2 nebo FeCl_3
(FeCl_3 protože kation Fe^{3+} má větší polarizační účinek vlivem vyššího náboje)
(t.t. = 674 °C) (t.t. = 306 °C)
- b) KI nebo LiI
(LiI protože kation Li^+ má větší polarizační účinek vlivem malého iontového poloměru)
(t.t. 686°C) (t.t. 449°C)
- c) HgCl_2 nebo CaCl_2
(HgCl_2 protože kation Hg^{2+} má větší polarizační účinek vlivem nestabilní el. konfigurace)
($r = 116 \text{ \AA}$, Hg^{2+} : $[\text{Xe}] 4f^{14} 3d^{10}$) (r = 114 Å, Ca^{2+} : $[\text{Ar}]$)
(t.t. = 276 °C) (t.t. = 782 °C)

- stabilitou iontů a jejich vzájemným ovlivňováním lze vysvětlovat (odhadovat) i další veličiny (např. kyselost/zásaditost)